

האם לתת פרס גם לילד שידע את התשובה על החידה אך לא השיב כי היא לא מדויקת

שאלה בחנוכה הילדים חוזרים מוקדם מהרגיל, ולכן אחד המלמדים פתח ביוזמה עצמית, כדי שהתלמידים לא ישתעממו, הרי הוא עושה להם חידות, ומי שיודע מקבל פרס.

באחד הימים אמר להם המלמד היום יש לי חידה קשה, ולכן הקצבתי עליה פרס גדול במיוחד, והחידה היא מה הקשר בין פרשת וישב למגילת רות, ואין כוונתי לקשר שבשניהם הפרשות עוסקות בהולדת המשיח דהיינו אבותיו של דוד המלך, כי זה תשובה פשוטה.

למחרת הגיע אחד הילדים כולו קורן מאושר, ואומר למלמד יש לי תשובה לחידה, שגם בפרשת וישב וגם ברות כל הפסוקים מתחילים בוא"ו חוץ משמונה פסוקים, וכן כתוב במדרש זוטא (רות ב ה) אמר רבי חייא בר אבא, כל ראשי פסוקים של רות ווין, חוץ משמונה פסוקים^{נא}, מפני שדבקה לבני ברית שניתנה לשמונה, ומפני זה כל ראשי פסוקים ווין, כלומר ווי לדור שגבוריו ירודין.

וכן כתוב במדרש לקח טוב (סוף פרשת וישב) וז"ל: ואתנה לבי לדעת חכמה כי הפרשה כולה התחלת הפסוקים בוי"ו, חוץ משמונה פסוקים, וסימנם אל"ה א"ב ככ"ב, למה כנגד מילה שנתנה לשמונה, שכל הפרשה סיפורים של ווי"ם ווי היה במכירת יוסף, ווי במיתת אשת יהודה ובניו, ווי באשת פוטיפרע, ווי

נא. ואלו הן שמונה הפסוקים: א. 'יתן ה' לכם' (א ט), ב. 'שובנה בנותי לכן' (א יב) ג. 'הלהן תשברנה' (א יג) ד. 'באשר תמותי' (א יז), ה. 'אני מלאה הלכתי' (א כא) ו. 'ענין בשדה' (ב ט) ז. 'ישלם ה' פעלך' (ב יב) ח. 'ליני הלילה' (ג יג).

בבית האסורים, ווי לסריסי פרעה, חוץ משמונה פסוקים^{יב} שזכתה אסנת בת פוטיפרע להזדווג למולים, כיוצא בדבר רות כולץ וויץ, חוץ משמונה פסוקים שנזדווגה רות עם בועז ויצא ממנה מלכות^{יג}.

התשובה היא נפלאה והילד סיפר שאביו גילה לו זאת, אחד הילדים פרץ בבכי לכששאלו אותו לסיבת בכיו, אמר גם אני שמעתי את פתרון החידה, אך הלכתי ובדקתי ומצאתי שבפרשת וישב יש תשעה פסוקים, ולכן לא אמרתי את הפתרון, המלמד נותר נבוך ובדק ואכן יש תשעה פסוקים^{יד}, וגם מצא לכך תשובות בספרים^{נה}.

כעת נשאלה השאלה האם לילד שידע את התשובה האמיתית ולא ענה מסיבה מוצדקת מגיעה חלק מהפרס, וצריך לחלק את הפרס ביניהם, או לעשות גורל, או כיון שלמעשה לא השיב, לא מגיעה לו על כך שום פרס?

תשובה עיקר הפרס מגיעה על העמל התורה, וזה עיקר מטרת החידות לחדד התלמידים, ולכן הפרס מגיעה יותר לילד השני, מאשר לילד הראשון, כי הילד שענה על החידה ששמע מאביו, הרי לא עמל בו ולא יגע, אלא שמע והעביר הלאה, וגם על זה מגיע פרס, אך לא כל כך גדול, אבל הילד השני, שהלך לבדוק את החידה אם זה נכון, ומצא שיש תשעה פסוקים, יתכן שמגיעה לו פרס גדול יותר.

וכעין ראייה לזה ששמשון הגבור חד חידה לפלשתים ואמר להם שאם יפתרוהו, יתן להם שלושים סדינים, ושלושים חליפות, והם במרמה הוציאו את פתרון החידה מאשתו, ומבואר בפסוק (שופטים יד יט) שנתן להם שלושים חליפות, ולא כתוב שנתן להם סדינים. וכתב הרד"ק שנתן להם גם הסדינים אף על פי שלא זכרם, או החליפות לבד כי די היה להם אחר

נב. ואלו הן: א. 'אלה תולדות' (לז ב) ב. 'לכו ונמכרנו' (לז כז) ג. 'היא מוצאת', ד. 'איננו גדול בבית' (לט מ) ה. 'בעוד שלשת' (מ יג) ו. 'כי אם' (מ יד) ז. 'כי גנב' (מ טו) ח. 'בעוד שלשת ימים' (מ יט).

נג. ובספר סודי שאר לתלמידי רבי יהודה החסיד כתב עוד טעם בזה, לפי שיצאה מרות שמונה מלכים צדיקים, דוד, שלמה, עוזיה, יותם, חזקיה, אסא, יהושפט, צדקיה.

נד. 'אין שר בית הסוהר רואה את כל מאומה בידו' (לט כג).

נה. יש שתירצו שיש מסורת 'אין שר בית הסוהר'.

שבמרמה לקחום ממנו. וכן פירש המלבי"ם שכיון שהיה לו טענה כנגדם, לכן לא נתן להם אלא החצי, כדין ממון המוטל בספק. אך יש לחלק ששם לכן לא רצה לתת להם, כיון שהוציאו את התשובה במרמה מאשתו, אבל לא בגלל שלא יגעו.

והנה בשו"ת רב פעלים (ח"ד חו"מ סימן ה) דן, על ראובן שאמר לשמעון חידה, והבטיח לו שאם יפתורנו יתן לו זהוב אחד^י, ושמעון כאשר ראה עצמו שלא יוכל לפתור החידה, הלך בצנעה אצל חכם אחד פקח הרבה, והגיד לו הענין ובקש ממנו שהוא יפתור לו החידה, כדי שילך ויאמר הפתרון בבית השליש ולא יפסיד הזהוב, וכן עשה החכם והגיד לו הפתרון, והלך שמעון ואמר הפתרון, ולקח הזהוב שלו. ועתה בא השואל ושאל אם פשע החכם בזה שהגיד הפתרון לשמעון, וגרם שיפסיד ראובן הזהוב שלא כדין, כי ראובן והשליש חשבו ששמעון פתר החידה מעצמו.

והשיב הרב פעלים: בהשקפה הראשונה עלה בלבי לדמות זה הענין למעשה שהביא המדרש רבה (איכה רבה פרשה א יד) מעשה באחד שנכנס לבית הספר ששם התינוקות יושבין לפני רבן, והרב שלהם לא היה שם עמהם והיה שואל להם דבר חכמה והיו משיבין אותו, ואמרו בא ונעשה בינינו שכל מי ששואל דבר חכמה ומנצח את חבריו, שאינו יודע להשיב, שיקחו לו את בגדיו אמר להן הן, אבל אתם תאמרו ראשונה מה שאשאל מכם, שאתם בני העיר ואני איש נכרי. א"ל לא כן אלא אתה איש זקן ולך נאה להשיב ראשון, ואז אמרו לו חידה אחת ולא היה יכול להשיב להם, ועמדו ולקחו את בגדיו. והוא הלך אצל רבי יוחנן רבן, וא"ל כ"כ רעה יש ביניכם שכאשר יבא איש אורח אליכם, אתם באים ולוקחים את בגדיו, א"ל רבי יוחנן שמא דבר שאלה אמרו לך ולא יכולת להשיבם, א"ל כן. ואז הגיד לו ר"י פתרון החידה, ומיד הלך זה לבית הספר והשיב להם הפתרון, והחזירו לו בגדיו והרגישו שרבי יוחנן רבן אמר לו הפתרון, וקראו עליו המקרא הזה לולי חרשתם בעגלתי לא מצאתם חידתי ע"כ. ומכאן יש להוכיח דלא חטא החכם בזה, יעו"ש.

נו. ויעוין עוד בחשוקי חמד עמ"ס בבא מציעא (דף עג ע"ב) מש"כ בענין: הבטיח לתלמיד שיענה מאה דולר, והתלמיד השיב בעזרת המחשב, ויעו"ש למה אין בזה משום אסמכתא.

רח _____ חשוקי חמד

הרי שכתב שאין עוול במה ששמע את הפתרון מאדם אחר, ומכל מקום גם
בשאלתו משמע שמי שיגע על פתרון החידה, הפרס מגיע לו בדין, יותר
מלמי שלא יגע על החידה.